Osman Aqçoqraqlı

NENKECAN HANUM TÜRBESİ

Çeşmeler çağlap aqalar, mermer taşlar üstüne suv serpintileri sankim köz yaşları kibi töküleler. Lâkin nasıl bir sebeptendir ki, Toqtamış hannıñ dülber qızı böyle qasevetke dalğan, mundir. Arem bağçalarınıñ gönce gülü başını eggen – inci daneleri kibi çıq tamlaları onıñ hafif yapraqları üzerinde titreyler. Nenkecan hanum ne şarqı *(yır)* yırlay, ne de tatlı sesi olğan sazını eline almay. Saznıñ kümüş tellerini ve sedef ziynetleriniñ üzerlerini hafif toz basqan – divar üstünde unutılıp yata. Nenkecan hanum şimdiden geri saz ile söyleşüvden vazgeçken.

Aremniñ çeşit tüs pencerelerinden parlaq ayhan qızınıñ köksündeki altınlar ve qıymetli taşlar üzerine ve onıñ sararıp solğan çeresine çeşit renk ziyalar serpe. Onıñ aqiq taşına beñzegen eki közü eñ qaranlıq geceni de öz ışığınen aydınlatır kibi parıldaylar…

Uyquda bulunğan şu saraynıñ qıymetli kilimleri üzerinde yavaş-yavaş kezine, lâkin köletke deseñ köletke degil, peri deseñ peri degil – nedir bu aceba?

…İşte, o keniş pencereniñ ögünde turdı. Saray bağçalarında gece quşçıqlarınıñ dertli-dertli ötüşüvlerini diqqatnen diñley ve aremniñ divarları: “Ah, Nenkecan! Ah, Nenkecan!” – deye muñlu bir iñilti eşiteler. Diñleñiz – bu pek tesirli bir ikâyedir.

Qırım yigitleriniñ ziyneti ve yaraşığı demege lâyıq ve boy-postu kelişken Salâhiddin bek adında genç ve batır bir yigit bar edi ki, hannıñ qızı onıñ esir-i aşqına tutqun olğan edi. Nenkecannıñ qocaman babası Altın Ordu hanı Toqtamış onı nasıl olsa da sevmez edi. Amma hannıñ qızı gece-kündüz tek onı tüşüne edi. Büllür kibi tınıq havuzlarda altın tüslü balıqlarnıñ oynaması ve mis qoqulı bağçalardaki çeşit tüs çiçeklerniñ açması – yoq… Bularnıñ birisi oña teselli bermey ve Nenkecan olarnıñ iç birine aylanıp baqmay edi. Salâhiddin bekniñ de iç bir türlü kelmek itimalı yoq. Nasıl kele bilsiñ ki, arem pencereleriniñ parmaqlıqları qalın ve arem ağalarınıñ közleri pek açıq ve saray qapılarında tolu-qurallı qaravullar bekleyler!

Nenkecan hanum naqışlı ve ziynetli divannıñ yastıqları üzerine yavaşçıqtan tayandı. Onıñ sararıp solğan elleri qumaş bezler üzerine bayıldı. Bu esnada birden-birge qapınıñ alqası “şuv!” etken bir ses berip aşıq-maşuqları ğıcırdadı… “Kim bu, aceba? Yoqsa arem ağası nevbetini bitirgen de, ketemi?” dep bu areketten havfqa kelgen han qızı, sankim yuqlamsırağan kibi, uzun ve qara kirpikleri arasından gizlice çevre-çetke baqa edi. Qapı açılğan soñ içerige yavaşçıqtan yeudiy qızı kirdi ve: “Saraynıñ yıldızı yuqlay, ğaliba? Kim bilir şimdi hanum sultan belki Salâhiddinni hayal etedir?” dep turar eken, onıñ ağzını aman o demde bir el kelip qapattı. Nenkecan hanum: “Alla aqqıçün söyle! Kimsiñ burada geceleyin?” – degende, aq çarşafqa bürüngen uzun boylu ve dülber qıyafetli yeudiy qızçığı tiz üstüne çökerek: “Ebet, hanum, cariyeñizdir! Seniñ bahıtlı olmañ içün canını feda etmege azırdır… Ah, o şanlı yigit Salâhiddin bek barmı! Onıñ atı ruzgârdan çabiktir ve yarın o atına minerek saray qapısı yaqlarında bulunacaqtır” – degende, Nenkecan hanum eki elini yeudiy qızınıñ omuzlarına ataraq, yüzüni onıñ yüzüne qarşı çevirdi. Gira: “Hanum! Mende saña mahsus ediyelik kiyim bar” – degende Nenkecan acele-acele: “Aman! Ne deysiñ ya? Seni Salâhiddin bek yolladımı?” – dep hıtap etti. Gira: “Ebet! Em o dedi ki, eger yigitler nişanlılarını ödek tölep alamasalar o vaqıt alıp qaçmaq adet ve şartlarındandır” – dedi. Nenkecan: “Gira! Qalq! Men şimdiden soñra han qızı degilim! Avam halq qızları kibi men de qaçacağım! Ah!.. Nenkecan Bağçasarayda eñ ğarip qız eken! O sevginen tolu yürekten başqa iç bir şeyge malik degil!” – dep el silkkende, Gira onı öperek arem odasından çıqtı. Yeudiy qızı qapınıñ artında biraz turdı. Onıñ iri ve siya közlerinde ve sararğan çeresinde bir hoşnutsızlıq ve açuv eseri körüne edi, dudaqlarını çirkin-çirkin bürüştirdi ve eşitilmeycek derecede ayaqlarını yerge yavaş-yavaş basıp saraynıñ başqa qapısına doğruldı. İş bu qapıdan Toqtamış hannıñ cariyeleri bulunğan odağa ketile edi.

***

Bağçasaraydan başlap, dağlar ve qayalıqlar arasından Salaçıqqa doğru ketken yolnıñ üzerinde bir atlı kete edi. Bu kün sıcaq bir kün olıp, küneş yolnıñ eki tarafında uzanıp ketken qayalıqlarnı qızdıra edi. Atlı ileriler eken, arqasından qara kölgesi dahi iyerir, lâkin atlınıñ kendisi kölgesinden daa ziyade qara. Onıñ üstünde qara çuğadan uzun bir qaftan ve başına da qara bir arabiy qalpaq kiygen. İşte, bu atlı karaimlerniñ "Qara Arabiy" dedikleri Yehuda Bihim edi ki, şeerden kele edi.

Yehuda Bihim corğası ile keter eken, çıplaq qaya üzerine urulğan keskin bir ayaq davuşı eşitti ve şu anda qarşısında tozlar köterilgenini kördi. Qarşı taraftan dahi bir atlı kele edi. Zamannıñ ükümine köre o vaqıtnıñ adamları yolda-qırda kettikleri vaqıt kelgen-keçkenlerden üşkünir ve bir fenalıq çıqmasın deye saqınıp davranaraq, er daqqada azır bulunır ediler. Buña köre Yehuda Bihim dahi kiyimi astında bulunğan qamasını qınından gizlice qurtarıp azırlandı.

Qarşıdan kelgen atlı arabiyge yaqınlaşqanda kördi ki, atlınıñ kök çekmeni altından kökregindeki Kavkaz kerevkesi yıltıray, kümüş sırma qaplı bir egri qılıç, yigitniñ atı sekirdikçe eki tarafına doğru sallanır, quvurçıq ve sıq saçlarınıñ üstüne yan kiygen Bağçasaray biçim qalpağı da yigitniñ başında pek yaqışıqlı körüne edi. Qırmızı yüzünden ve kestane mıyıqlarınıñ astından ara-sıra közge çarpqan parlaq aq tişlerinden ve aybetli cesürane baqışlarından Yehuda Bihim bu atlınıñ yerli cesür yigitlerden biri Salâhiddin bek olğanını tanıya bildi. Onıñ bek oldığını tanıya bilmek küç bir şey degil edi. Zira öyle at, öyle kümüş sırmalı taqım ve öyle qural o zamanda yalıñız beklerde bulunmaq mümkün edi.

Eger kerek olsa urmaq ve ya dögmek içün sağ qol daa qolay oldığından atlılarnıñ er biri kendi qolayını közetip, biri-birinden uzaqlaştılar. Lâkin öyle yuvaş ve qorqaq qabilege mensüp karaim arabiysi bir tatar askerini qorquta bilmeyecegi açıq aydın edi. Salâhiddin bek keçer eken arabiyge aylanıp bile baqmadı. Genç yigit tüşüncege dalgan, kendi yoluna kete ve dudaqları arasından yavaş-yavaş bir sesnen onıñ dünyada eñ ziyade sevdigi "Nenkecan!" adı eşitilir edi. Genç arabiy de yıraqdaki gögercin renkli dağlar ve musaffa kökniñ yüzünde ufuqqa doğru yol tutqan bir bulut parçasına baqaraq: "– Ah, Nenkecan!" – der edi. Lâkin o saatte arabiyniñ çırayı türlendi, sıq ve qara qaşlarını çattı. Onıñ sararğan çeresinde bir keder eseri ve çekişüv alâmetleri köründi.

Aylançıq ve taşlaq yol ile kettikçe, yuqarığa köterilerek, Yehuda Bihim Çufut Qaleniñ çıplaq qayaları tibine kelip yetti. Kirintili-çıqıntılı isarları ve qulleleri, yüksek dağnıñ uçurımları boyunda qurulğan şu qaleni çoq acayip bir halq kendine mesken etinmiş edi. Onıñ ealisi Musaviy karaimler, Qırım hanına itaat ve boysunuv üzre bulunaraq tatar biçimi urba kiyer ve tatar ile söyleşüv eter ediler. İslâm tatarlar olarğa toqunmayıp, yalıñız alım almaq ile sıñırlanır ve olarnıñ alış-veriş ve sanatlarına qarışmaz ediler. Böyle olsa da, er alda, çufutlarğa igrenç köz ile baqılır edi ve der ediler ki, uluqat karaimler miskin ve zayıf millet olıp ve ekserisiniñ başı ilâc qabul etmez çıbanlar ve yaralar ile tolu, yani taz illetine oğrağan emişler. Karaimlerniñ uluqat eyi sanatları bar edi. Olar kibi san, qırmızı sahtiyan yapqan ustalar siyrek bulunıp, bir de acayip yemiş bağçalarına malik ediler. Er alda yuvaş ve qorqaq karaimler, Qırım hanınıñ yağmacı orduları olarğa ücüm ete keldiklerinden sebep, öyle pek te raat yaşamaz ediler. Olar kendilerine başlıca oturaqlıq ettikleri, çıqılması pek qıyın Çufut ve Mangup qaleleriniñ etrafını yüksek ve qalın horasan *(kireç ve qum qarışması)* isarlar ve qulleler ile qoralap alır ediler. Olar içün hususan eñ müteber turaqlıq yer Çufut Qalesi edi ki, Meydan dağı degen ormanlıq ve Yasafut deresi, dersiñ Quddus-ı Şerif *(İyerusalim)* dağlarını añdıra ediler. Ve şu Yasafut deresi içinde, qarma-qarışıq tereklerniñ kölgesi altında olarnıñ silsile ve ecdadı kömüli yata ediler. İşte burada esirler kibi yaşağan karaimler özlerinden yıraq bulunğan Filistin toprağınıñ asretini çekip ve olarnı amanlıqqa çıqarğan Musanı güya kelecek dep bekler ediler. O vaqıt karaimler kendi aralarından seçdikleri haham ve başqa ihtiyarlar idaresinde bulunır ediler. Olarnıñ rivayetine köre karaim milleti Çufut Qalede ta eki biñ dört yüz bilmem qaç yıldan beri yaşay emişler. Olarnıñ kendi aralarında oqumış uleması, yani hahamları da bulunır edi. İşte añdığımız genç Yehuda Bihim de zamanınıñ oqumış ulemasından sayılıp, karaimler arasında din husussında yazdığı bir taqım kitapları ile adı añılaraq, kendisini tanıtqan ve sevdirgen edi.

Yehuda Bihim aylançıq yoldan kete-kete, qaleniñ büyük qapılarına kelgende, demir qapınıñ sürmeleri alınıp ve zıncırları güdürdep açıldı. Taştan oyulıp yasalğan ve eki tarafında alçaq alçaq qobalar, ya da başqa türlü aytqanda, evler tizilgen tar yoldan keçer eken, arabiy atınıñ nalları taşlarğa çarparaq gürültisi eşitile edi. Bazı açıq qapılardan evlerniñ tandır ocaqlarında yaqılğan ateş alevleri ve üzerlerine çeşit örnekli basmalardan anterler kiygen, başları maramalı genç ve yaşlı karaim qadınları ve qızçıqları körünir edi. Qale soqaqlarında uzun boylu ve qara çereli, başlarına beyaz ve qara sarıq sarğan ve üzerlerine qara ve uzun bunuş kiygen genç ve yaşlı karaimler ketip kelmekte ediler. Yehuda Bihim keter eken, kelgen-keçken yol berip oña büküniş ve sayğı eter ediler. Qale qapısına kirecekte sol tarafında qalğan ve uzaq zamanlar süresinde qaramtıraq bir tüs alğan taş qulleniñ ögünde süngüli qaravul oturğan – gögercin besley edi. Bir üyür gögercinler karaim qaravulınıñ eline, omuzlarına ve süngüsi üzerine üyürşerek, onıñ elinden yem aşay ediler. Yehuda Bihim biraz daa ileri kettikten soñra soqaqnıñ sol tarafında, büyük kenaseniñ *(karaim ibadethanesiniñ)* qomşulığında bulunğan evniñ qapısına kelgende atını hızmetçisine tuttıraraq, kendisi evine kirdi.

***

Yehuda Bihimniñ evi eki qat ve taştan yapılğan olıp, Çufut Qale qayasınıñ eñ uçurım yerinde oldığından kendisi ve ayrı bir qalege beñzer edi. Onıñ küçüçik pencerelerinden avası açıq olğanda, ve ayrıca – aqşam üzeri kün qonacaq vaqıtta qarşısındaki dağlar arasından sanki küneş yüzüne bitişken kibi mavı tüs deñiz körünir edi. Divarları boyalı ve doğrama tavanlı evniñ içerisi tınçlıq ve Aşağı Meydan ormanlıqtan buraya iç bir türlü ses kelmez edi. Sözniñ qısqası – şu taş divarlarnıñ arasında bir sessizlik ve raatlıq üküm süre edi.

Yehuda Bihim, tirsekleri üzerine tayanmış oldığı alda, yılan terisi üstüne yazılmış eski bir Tevrat kitabına baqıp tura ve Tevrat kitabı da karaim kenasesiniñ eñ qıymetli nesneleriden sayılıp, rivayetke köre o kitap da Musa aleyhisselâm zamanında yazılmış oldığına inanır ediler. Kürsü üzerinde ve raflarda bu kitaptan başqa "Yad Haqzaqu", "Mitstsus Maymonida" ve "Sabil Hayruşa" kibi karaimce yazılı qandili Yehuda Bihim yeudilerni ayırdı etken mütefekkirane közlerinen ögündeki kitapqa baqıp qalğan edi. Kitapnıñ saifesinde "insan, ösümlikler, çiçekler, deñizler, quşlar ve başqa cümle türelmişni yaratqan" dep aytılğan ve buña beñzer daa bir çoq ayetlerni oqudıqtan soñra, arbiy kitapnı qapattı ve künniñ qondığı vaqıt, etrafına saçdığı ateşin ziyalarnıñ turdığı pencerege qarşı ellerini açaraq duağa başlap, eñ evel altın kibi yıldızlar parıldap turğan qoyu mavı kökke daa çoq vaqıt baqıp qaldı. Ğarip yıldız! Sanki ezeliy bir şeyler tüşünir ve qasevetle içerisi tolmuş da, o sebepten talğın bir alda titreye-titreye ışıq saça. Ve dersiñ tarif olunmaz, faqat keçmiş bir bahıt, saadet ve quvançtan haber bermek istey edi. İşte, gece tolusı ile kendi ükümini yürsetip başladı ve uyqunı yollayıp tüşler ve hayallerni uyandırdı. Genç arabiyniñ göñlü acayip ve köz ögünden ketmegen bir taqım hayalat ile toldı, şu elmaz kibi parlaq yıldızlarnen qaplanmış gecede uyquğa dalmış Yehuda Bihim tüşünde dülber Nenkecannıñ suretini körmekte edi. Hanumnıñ başında büyük bir elmaz taş yatar, faqat han qızınıñ ayret tolu közleri elmazdan dahi ziyade ışıq saçalar:

Mevzun-ü, lâti-ü, nazik-ü ter
Baştan ayağa ziyne-ü fer
Şirin lebine zilal irişmez
Nazik beline hayal irişmez
Dendani sefide reşk encüm
Hali dahi can közüne merdüm
Gönce açılur tebessüm etse
Gevher saçılur tekellüm etse, –

misalince Nenkecan hanum közlerni qamaştıracaq derecede dülber qıyafetke malik olıp, arabiy onı Hansaraynıñ gül bağçaları arasında körmekte ve sanki Bağçasaray çeşmeleriniñ zorlu zorlu püskürip aqması kibi onıñ yuvaş ve kederli ah ve zarını eşitir edi. Zavallı Yehudanıñ bütün hayalı yalıñız bir "Nenkecan!" ile toldı, pencereden esken yengil bir yelçikten sanki "Nenkecan!" sedası kelir edi. Uzaq bir yerden yuqusırağan saznıñ telleri "Nenkecan!" – deye çala ediler.

Çevre-çet sessizlik içinde… Yehuda Bihim kördigi hayalet ve tüş tesirinden alev içinde qalmış başı ogünde açıq bulunğan Tevratnıñ üzerine sarqıp tüşti, manianı kitapnıñ kâğıtlarına tiygende közlerini açıp şaşmalayaraq: "Savaof!.. Yagus!" – deye mırıldanıp turarken Çufut Qale kenasesinden gece ibadetine mahsus işaret berilmege başlağan edi.

***

…Biz kelelim Bağçasarayğa. Alemullah! Bağçasaray bu qadar yıldızlı ve lâtif bir gece daa körmegendir! Onıñ bağçaları cennet bağlarını añdıralar! Güllerniñ, melevşelerniñ, sünbüllerniñ ve saire güzel çiçeklerniñ qoquları avanı toldırmışlar… Qaranlıq gecede çeşit renkli yanğan fenerler tereklerniñ yeşil yapraqlarını nurlandıraraq yanmaqtalar. Minareler, köşkler ve uyquda bulunğan saraynıñ bölmeleri – bularnıñ cümlesini tatlı bir hayalet sarmış. Şu sessizlik alında bulunğan han sarayı ve onıñ köşkleri ile gül bağçaları "Elfu leyletin ve leylet" *(Biñ bir gece)* masalınıñ tarif ve tasvir ettigi acayip hayaletke misal ola bilecek bir derecede edi:

Bir bağ-ı eremdir ki – gülü hazz ve elâdır
Elhaq buña, alat buña hoş ab-ı avadır.
Er bağçesi bir çemenistan-ı lâtafet
Er köşesi bir meclis-i pürfeyz ve sefadır.

Şadırvanlardan dersiñ tirilik suvları püskürip aqmaqta. Aremde bir sessizlik… Saray halqı uyquda. Yalıñız, aremniñ uzaq bir köşesindeki odalarnıñ birinde han ve genç Selime bulunırlar edi. Selimeniñ endamı İstambul selbisi kibi nazik ve közleri aqiq taşı kibi yanar edi. Selime ğayet güzel olıp, hannıñ eñ sevdigi cariyelerinden biri edi. Nenkecan! İşte, şu Nenkecan barmı! O Selimeniñ birinci kündeşi edi. Öyle ya!.. Ne içün han kendi qızı Nenkecannı zavallı Selimeden de ziyade seve? Eñ birinci elâ cinis qumaşlarnı oña ala ve er cietten sevgisi oña ziyade?.. Yoq! Selime bunı çekemez, bunı iç bir türlü afu etip olamaycaq…

Selime külümsirep: "– Menim sultanım! Ne emir ediyorlar? Cümle qulları uyquda. Han azretlerine nargileyi çubuqnı men cariyesi azırlayacağım" – deyerek süslü nargileni qıymetli töşeme halınıñ üzerine qoyıp, kerbar ağızlıqnı hannıñ eline tutturdı. Nargileniñ güzel qoqulı ateşinden mavımsı renkli tumanları burum-burum çıqıp çevrege dağılmağa başladı. Han Selimeden: "Qızım Nenkecan uyudımı, aceba?" – deye soray edi. Selimeniñ dudaqları titreyerek: "– Ne… ne… ke… ke… can, Nenecanmı?" – dedi ve hannıñ boynuna sarılaraq: "Bu gece Nenkecan hanum Salâhiddin bek ile saraydan furar ediyor *(qaçıp keteyata)*. İç o padişanıñ iltifat ve muabbetine lâyıqmıdır?" – dep cevaplandı.

Bağçasaray soqaqlarında kimse qalmadı, qalabalıq bazar dağıldı. Tükânlar, qavehaneler qapandı. Qayalar tibinde bulunğan aqlama divarlı evçikler zor ila seçilir oldılar. Minareler birer qara qarartılar kibi kök yüzüne doğru uzanmışlar. Üyür-üyür yıldızlar ile bezetilgen tınçlıq bir gece. Yalıñız, Hansaraynıñ etegini yayqayaraqtan turmay aqmaqta olğan Küçük Suv *(Çürük Suv)* yavaş-yavaş şuvuldap aqması ve bazı ara-sıra saray qaravullarınıñ areketleri eşitile.

Beri tarafta, arem odasınıñ içinde Nenkecan hanum genç yeudiy qızınıñ elini kendi avuçına alaraq ve sankim avcı eline tüşmüş bir quşcığaz kibi titreyerekten: "– Gira! Ah, men qorqam! Yüregim çabalana!" – der edi. Gira: "– Hanum, nege qorqayırsıñ? Qorqacaq ne bar? Ortalıq

çımçırt… Belki o şimdi kelir” – deyerek etrafına baqındı ve yavaşçıq arem penceresiniñ çabağını yuqarığa köterdi. Bu esnada gecequşnıñ sesi ortalıqnı çıñlattı. Gira, tereklerniñ arasından bir qarartı çıqqanını kördi. Ve kendi-kendine: “Bu Salâhiddin bek olmalı”, – deyerek hanumğa haber berdi.

Han qızı saraydan tışarığa çıqmış edi. Tizlerine qadar suvğa battığı alda, Salâhiddin bek suvnıñ kenarında qaltırap turar, Nenkecannı usul ile kendisiniñ quvetli elleri üzerine aldı ve bir top çiçek köterir kibi, zavallı Nenkecannı saraynıñ arqa isarı astından aqqan Küçük suvdan keçirdi. Burada iç bir ses ve seda yoq ve tereklerniñ birine bağlı turğan Salâhiddin bekniñ atı ise sanki bir şeyden qorqqan kibi ne kişney ve ne de tepine edi. Bir eki daqqa soñra eki sevişmiş vucutlar buradan ğayıp oldılar.

Qaçmağa davrañğan Gira, arem odasında pencereniñ parmaqlığını köterip baqtıqta, yengilçik yüküni eger üstüne yan oturtqan ve qaranlıqta uçar kibi ketken atlını seçe bildi ve biraz soñra at nalınıñ davuşı bir tamam kesildi, ortalıq kene tınçlandı. Parmaqlıq ögünde ayretle baqıp turğan yeudiy qızı Gira da aman ayaq üzerine qalqtı ve merdiven basamaqlarından acele-acele enerek han sarayını terk eyleyüp qaçtı. Bu esnada edi ki, ğaliba saraynıñ bir şeyden haberi oldı, çünki nevbetçi qaravulnıñ şamatası ortalıqnı ğulğulağa berip saray içinde bir qiyamet qoptı, bir qarışıqlıq asıl oldı ki, aremde qadın-qızlar ağlaşmağa, qapılar ve sofalar boyunda şamlar yanıp, yarıqlıqlar körünip başladı.

Beri tarafta Salâhiddin bekniñ atı sanki yel ve yaki quş kibi uça. Nenkecan hanum sahtiyan terlikler ile mestur nazik ayaqlarını üzengige güzelce yerleştirip, yigitniñ boynuna sarılaraq, quçağına yatqan. Faqat, fikri iç bir şey üstünde toqtap olamay, öpüşler berdikçe oña em qorqu, em keder ve em quvanç kele. At ruzgâr kibi uça. Taşlar, qayalar közge ilişmey. Salâhiddin bekniñ yıldız kibi parlaq közleri qıznıñ qalbine doğru baqalar. Genç yigit kendisiniñ nazik ve lâtif yüküni bağrına basaraq: “– Ah, menim qozum! Al kirezim!” – deye ilerilemekte edi.

Yaqınına keldikleri ormannıñ içinden birden-birge sızğırıq sedaları aks etmege başladı. Bular ücümge azır bulunğan ve Salâhiddin bekniñ ordusına mensüp qırq nefer tatar atlısı edi. Olar sağdan ve soldan sızğıraraq kendi seraskerlerini qarşılap çıqtılar. Nenkecan etrafnıñ terekler misali parlaq süngüler ile sarılmış oldığını kördi. Atlılar bir taqım qarartılar kibi ardı-sıra dağğa doğru aşıp keteler. Ve genç bek dahi sevgilisiniñ yüzüne çevrilerek fısıltı ile: “– Qorqma, menim canım! Tañ vaqtı biz çölde olacaqmız” – deye yüregi eyecan içinde bulunğan han qızını avundırmaq istey edi.

Dağnıñ aşağısında ve qaranlıq dere içinde bir çoq silâ sadaları ve at ayağı patırdıları eşitilmege başladı. Bular han tarafından Salâhiddin bekni tutmaq içün kele ediler. Salâhiddin bek işni añlayaraq, kendisine tabiy olğan qırq nefer tatar atlılarına bir kere: “– Aydı! Çufut Qalege doğru!” – deye bağıraraq ilerige areket etmege emir eyledi.

***

Çufut Qaleniñ büyük kenasesinde nisfulleyl *(yarı gece)* duası icra oluna edi ve ertesi saba şabat *(cumaertesi)* ve salıhat *(raatlıq)* künü olacaq edi. İşbu duanı alıp barğan Yehuda Bihim edi. Kenaseniñ tavanına asılı çeşit renkli fenerler duağa kelgenlerniñ üzerlerine ve divarlardaki yeudiy dinine tiyişli altın ve kümüş yazılarnıñ üstüne köñgürt ziyalar bıraqa ediler. İleri safta qartlar iskemleler üstüne oturğanlar. Kenase içinde gürülti ve şamata yoq, faqat arabiyniñ mırıltı ile Tora oqumasından ve mazinniñ ara-sıra bağırmasından şu karaim ibadethanesiniñ içinde kiyik ve titis bir sedalar asıl ola edi. Yehuda Bihim: – “Ay Avraamnıñ, İshaqnıñ, Yaquvnıñ tañrısı…! Ey, cemaat! Köz yaşlarımıznı aqızıp biz ellerimizni Sihüne *(Sionğa)* qarşı açalım... Dua idelim… Amin, amin!” – deyerek ellerini qaldırdıqta onıñ aq divarda aks ifrit qara kölgesi de ellerini yuqarığa köterdi. Epsi ağızlardan bir kereden arğanun *(organ)* kibi uzun ve tesirli sedalar çıqmaga başladı. Kenaseniñ eñ art köşesi ki, buraya qandillerniñ yarığı pek az kele edi. İşte, burada genç yeudiy qızı Gira buluna edi. Onıñ qara ve iri közleri işanç ile arabiyniñ üzerine baqıp qalgan. Onıñ közlerinde o derece sevgi ve o qadap cazibeli bir letafet körüne edi ki, mihrabda oqup oturğan arabiyniñ baqışına iliştikçe erksizin közlerini oña tikmekten kendisini tutamaz edi... Gira bulundığı mekândan ğayıp oldı. Yehuda Bihim

Giranıñ ne vaqıt ketdigini köralmadı. Niayet, kenase içinde ibadetçiler ağzından yüksek, qaba ve ötkür sedalar çıqtı. Ve biraz soñra sedalar kesilip, ortalıq tınçlandı. Bu daqiqada edi ki, añsızın uzaqtan kök güdürdisine beñzer bir taqım gürültiler barlıqqa keldi. Qaya töpesinde qurulğan karaim şeeri ğul-ğulağa kelip, sedalar ta kenasege qadar eşitilmege başladı. Tışarıdan kimdir qaleniñ demir qapısını küçlü ura edi. Cemaat kenaseden dağılır eken, qale soqaqlarında kezgenlerniñ yüzlerinde bir havf ve deşet körünmege başladı. Bir qaç kişi süngüler ile qale qapısına doğru çapıştılar, qapı yanında beklegen qaravullar bağırışır ve qapınıñ tış tarafından: – "Uluğ hanum sultan adı içün! Toqtamış hannıñ qızı adı içün..! İçerige bıraqıñız!" – sesleri eşitildi. İsar köşesindeki qale penceresinden karaimler qapı ögünde qırq nefer qadar atlılar ve öglerinde bir cenkçi yigit ve onıñ atı üzerinde beyaz çarşafqa bürülmiş bir qız köre ediler ve aman demir qapınıñ zıncırlarını qurtarıp, sürmelerini bir tarafqa iteyerek, qapınıñ qanatlarını eki tarafqa açtılar. Salâhiddin bek qırq nefer yigit ile qalege kirdi. Onıñ yigitleri aman karaim qaravullarınıñ postlarına yerleşip, karaim nevbetçileri bir tarafqa çekildiler. Qale boyu pek qorqunçlı haberler dağılmağa başlagan edi. Evaldan haberdar olğan ve saçları ağarmış baş haham tayağına tayanıp ve eki arabiy qoltuqlarından tuttığı alda adımlay-adımlay hanesiniñ ögündeki yüksek taş qaldırım üstüne çıqtı.
Bu esnada qaleniñ bir tarafından Gira körünip, aşrı çaptığından dolayı soluya-soluya: – "Ah...! Yazıq...! Nişlediñiz sizler... ?" – der edi. Ve şu sırada kenasege ketmekte olğan arabiy Yehuda Bihimnıñ elinden tutaraq: – "Ah...! Nişlediñiz sizler? Hannıñ qızı Salâhiddin bek ile qaçıp kelmiştir... Arqadan basqın keliyor... Aybetli hannıñ ğadabına oğraycaqsıñız. Bunıñ soñu fena olacaqtır..." – deye söylendi. Giranıñ bu sözlerine iddetlengen arabiy: – "Yalancı! Nege yalan söyleyorsuñ?" – deye qıznıñ üstüne qıçırdı. Gira ellerini bir-biri içine kilitleyerek ağlaya-ağlaya – "Ah...! Yazıq, balalarıñızğa, yazıq...! Ah, Yehuda Bihim! Yazıqlar olsun saña! Han qızınıñ qalege kirmesine sen sebepçi oldıñ... Ah, men ne bilirim ya? Sen Nenkecannı sevesiñ! Men seniñ tüşleriñde ne dep sandıraqlağanıññı eşite edim. Sen Hansarayda kezinir eken, közleriñ nerelerde kezdigini men köre edim. Lâkin seni men sevem!!! Yehuda Bihim!... Seni men sevem!" – deye ah ve iñilti ete, Yehuda Bihim de ziyade açuvğa minip, Giranı şiddetlice bir tarafqa silkerek kendisi kenasege kirdi.

***

Hansaraynıñ makeme dairesinde divan qurulğan edi. Ğadap ve hışımğa tolu aybetli Toqtamış han büyük tahtına oturğan ve çevresine tolu-qurallı, ellerinde qılıçları olğan yeñiçeriler tizilgenler, qalğay ve Nureddin sultan ve vezir-vuzera bekler, şeyhler, ülemalar ve keñeşçiler cümlesi han divanında azır ve yerli-yerlerine oturğan ediler. Divanda yalıñız han buyruğı ile evvelce öldürilgen saray bekçisi eksik edi. Saray bekçileri zenci araplar qapılarda al pence divan turalar. Er keste bir qorqu ve bir titreme bar. Haznedar ağa hannıñ iddetine oğradı. Han azretleriniñ iddet ve ğadabını yavaşlatmaq içün tatlı şerbet taqdim etken ermeni tabip saraydan quvuldı. Lâkin hannıñ eñ ziyade ğadabına oğrağan şair Hafıziy efendi olmuş edi. Zamanınıñ sözge usta ve yetkini olğan büyük şair Hafıziy efendi, iç bir maceradan haberi olmağan alda, bir rica hususında hanğa arz ve başvuru eylegen edi. Faqat hannı açuvğa tolu bir alda körmesi ile evvelkisi kibi yüz bulamayıp, han ögünde oqumaq içün tizip ketirgen medhiyelerini bile söylemege fırsat tapamadı ve daa nege oğrağanını añlayalmayıp esini toplap, Hansaray qapısından küç bir al ile çıqa bildi. Başında büyük qavuq ve üzerinde sırma işlemeli qaftan ve onıñ üzerine qıymetli bir halat ve örnekli tayağına tayanmış oldığı alda, Toqtamış han qorqunçlı bir körüniş ile makeme divanında mahsus tahtına oturğan ve Çufut Qaleden kelecek haberlerni bekley edi. Qomşu Küçük Orda basqaqları ve seraskerleri er taraftan kelip sarayğa toplandılar. Qadı efendiler aşığış ile han yarlıqlarını müürlep ve tamğa basaraq etrafqa yollay ediler. Bu sırada er bir yeri toz içinde qalmış bir atlı asker içerige kirdi ve hannıñ ayağı ucunda yüzü üzre qapanıp yattı. Han: – "Qale alındımı?" – deye sual ettikte asker: – "Sultanım! Çoq asker fevt oldı *(öldi)*. Biz beş qayta Qalege ücüm ettik, qalege sarıldıq... Çufut Qale elge keçmey", – dedi. Toqtamış hannıñ açuvı başına çıqıp: – "Aygidi, sizni qorqaqlar! Hain köpekler! Ne demek olsun menim o

qadar askerim öyle qırq dane qancıq ve tikbaşlarğa qarşı kelip olamaylar!" – deyerek elindeki ağıp tayaqnı titrep turğan askerniñ üstüne endirdikte asker arqası üstüne yıqıldı. Qapıcı ğazılar zavallını aman makeme divanından tışarığa çıqardılar.

Qart şeyh ül-islâm dahi hannıñ uzurına kelerek onı öptükten soñra: – "Cenap vacib ül-vucud azretleri *(Allah)* vucud-ı şerif haqaniylerine *(yani Toqtamışqa)* sağlıq ve afiyet ihsan eylesin! Ruhset buyurılır ise arz iderim ki, Çufut Qale alınacaqtır. Lâkin haqanımızğa bellidir ki, Çufut Qale pek alınması küç yerdir. Onıñ içinde bulunğan qırq asker tışarıda qalğan qırq biñ askerden qoruna bilir", – dedi. Şeyh ül-islâm aqqında er vaqıt yahşı fikirde olğan han onıñ ağzından bu ifadelerni eşitkeni kibi: "Yeter! Bağçasarayda kimse qalmayıp, qudreti olğanlar silâlansın! Çufut Qalege kendim ketecegim!" – deye qatiy üküm ile mecliske soñ qoydı.

Böyleliknen hannıñ emri üzre areket olıp, azırlıq körüldi. Bağçasaraynıñ büyük soqağı boyunda halq toplandı. Askerniñ aldında çal bir at üzerine mingen Toqtamış han Çufut Qaleden kendi qızını almaq içün kete edi. Haznedar ağa sağına ve soluna aqça tarqata, serasker ne bekler asker ögünde qurallarını şıqırdataraq, hannıñ artından tez-tez kelmekte ve er taraftan: "Alla! Alla!" – sedaları kökke çıqaraq, asker ilerilemekte edi.

***

Qulleleri ve aq isarları ay yarığına ğarq olğan büyük Çufut Qale qayalığı eteginde sepetteki balqurt kibi vızıldap sansız-sayısız tatar askeri toplaşqan ve er tarafta yığın-yığın ateşler yaqqanlar. Atlı ve yayan çapullar gece ücümine azırlana ediler. Bular arasında kümüş sırma işlemeli yelek ve kamzullar kiymiş ve Qırımnıñ yalı boyundan kelgen eñ meşur ve aytuvlı, oq atmağa usta tatlar, üstlerine zırh ve cübbe kiygen ve kümüş taqımlı corğalarğa mingen dağıstanlılar, cenkçi, çerkez batırları ve çöl taraftan kelgen boğday beñizli noğay ordusına mensüp yigitler bulunır ediler:

Bizler tatarız, pek tir atarız
Tirkeş belinde, elde kemanı
Yani:
Bizler tatarmız, pek oq atarmız
Sağdaq belinde, yayı elinde, –

misalince üzerlerine oq aletini taqınğan ve tikiçlerini ellerine alaraq omuzlarına arqan atqan bu yigitler minmiş oldıqları bir örkeçli develerni ve kimerleri uzun calınlı ateşköz alaşalarını sağğa ve solğa sekirtip kezeler… Şu qarartılar, yani ay ışığında qarartı kibi körüngen şu insanlar ki, tarih saifelerinde şicaat ve batırlıq namını bıraqıp ketken atalarnıñ oğulları edi. Ve bu gece öyle bir gece edi ki, dersiñ şu eki dağnıñ arasında melek ül-mevt *(ölüm melegi)* qanatlarını silkip uça edi. Bir baqqanda bir taqım qarartığa beñzegen insanlar, parıldap turğan ay, orman ve qayalar, canlı ve cansız, keçmiş ve kelecek – er şey köz ögünden kelip keçeler... Ne tarafqa baqsañ – bir qıbırdanuv. Er yaqtan atlı ve atsız qarartılar kelip keçeler. Qayda kete bu qara kölgeler ve atlılar?.. Alla bilsin – cümlesi şu qobalar, qayalıq, dağ ve ormanlıqlar arasına tuman içinde ğayıp olıp keteler!..

Şicaat ve qudrette misli olmağan Qırım tahtınıñ ve san-soñsız tat, çerkez, noğay ve qıpçaq ordularınıñ erdem ve qudretli akim-i azimi Toqtamış han bu kergin vaziyette ğadaplı baqış ile mahsus çadırınıñ ögünde ayaq üzre turaraq karaim şeerine baqa edi. Onıñ soñ derecege yetken, açuvdan ağarmış dudaqları arasından: " – Ah, Nenkecan! Menim qızım!" sözleri eşitilir edi.

Han elinen bir işaret bermesi ile dağ arasında bir büyük dübürdi qoptı. Ucsuz-bucaqsız çapul yerinden köçip qaleni qamaçav içün qayağa tırmaştılar. Er tarafta süngüler yaltırap, ava yüzü bulut kibi oqlar ile toldı, bir qiyamet, bir alâmet qoptı!.. Qayalarğa qarşı tırmanıp çıqqan han askerleriniñ üstlerine Çufut Qale isarlarından burçaq kibi taşlar yağa, yuqarıdan bıraqılğan taşlar parça-parça olıp tüşer eken, kendileri ile rastkelgenlerni de parçalayaraq aşağığa alıp tüşeler, askerlerniñ müthiş

yayğarası, iñilti-gürülti dereniñ içini ve Çufut Qaleni velvelege berdi. Bir zamanlardan soñra biri-birine qarışmağan asker yığını, deredeki büyük dalğalarnıñ iddetnen yalığa çarpıp, birden çekilmesi kibi gürülti ve şamata ve vahşiy nidalar ile Çufut Qale qayalığından çekilerek, qamaçav etmekten çekildi.

***

Çufut Qale tınç olmuş edi. Bu yerge, yalıñız, küçük çarpışmadan soñra aşağıdaki dere içinden öfkelenmiş deñiz dalğalarınıñ şuvuldısına beñzer bir gürüldiler kelip yete edi. Evlerniñ qapılarında qorqqan karaimlerniñ sarargan beñizleri körüne edi. Salâhiddin bekniñ qorquzması ve Yehuda Bihimniñ ayartuv ve ögülevleri ile olar boysunmağa mecbur olıp, Toqtamış hannıñ qızını teslim etmege cesaret etmey ediler. Aslında ise Salâhiddin bekniñ askeri eñ çoqu bir qaç kün daa dayanıp olacaq ve olarnen beraber iddetke kelgen hannıñ hışım ve ğadabına oğraycaqlar. Salâhiddin bek ise olarğa öz askerinen birlikte han askerleriniñ üstüne qale isarlarından taş atıp qarşılamaq ve qorunmaqnı emir ete edi.

Yehuda Bihimniñ hanesinde mum yarığı körüne. Haneniñ arqa taraf odalarınıñ birinde Salâhiddin bekniñ quvurçıq saçlı başını tizleri üstüne alğan Nenkecan hanum otura edi. Odanıñ orta yerinde al qanlarğa boyangan bir qılıç yata, uyqusızlıq, zamet ve qavğadan ziyade yorulğan genç bek tatlı bir uyquğa dalğan. Nenkecan hanum kendisiniñ ince ve beyaz maramasınen bekniñ elindeki oq yaralarını sara edi.

Bu esnada qapı yavaşçacıq açılıp içerige arabiy Yehuda Bihim kirdi. Zavallı arabiy Nenkecannıñ yanında Salâhiddin bekni körmesinen titremege başlap, qapınıñ çatısına yapışaraq ayaq üstünde tikilip qaldı. Közleri yaş ile tolğan Nenkecan hanum sankim gizli bir ümüt ile Yehuda Bihimge çevrilerek: “Arabiy, ne dersiñ? Qale ne vaqıtqa qadar dayana bilir?” – dep soradı. Arabiy iç bir cevap bermedi. Nenkecan: “Men bilirim, bizim yigitlerden on danesi ölmüştir… Em karaimlerde bir qarışıq bar... Ne dersiñ? Seniñ dindeşleriñe inanmaq mümkünmidir?”. Yehuda Bihim: “Ah, hanum sultan! Seniñ babañ ne vaqıt olsa da bizden intiqam alacaqtır!” – dedikte Nenkecan hanum: “Ah, öyle ise menim ne qadar elmazlarım ve qıymetli şeylerim bar ise cümlesini sizge beririm! Ah, arabiy! Men şimdiden soñra han qızı olmadığımı unutqanım”, – demesi ile Yehuda Bihim kendi-kendisini toqtatamayıp, inceçikten ah ve iñiltiler etip turğan Nenkecannıñ üstüne şiddetnen atılmağa istedi, lâkin Nenkecannıñ tizleri üzerinde uyuğan Salâhiddin bek arabiyniñ bu areketine mania oldı. Zavallı arabiy ne yapacağını şaşırdığından eki elinen qafasına yapışıp fırlanaraq qaleniñ kimsesiz soqaqlarına doğru yol tuttı. Yehuda Bihim bu ketişnen qale içinde tek ve yañğız kezip dolaşır – keter, keter, lâkin nerege kettigini kendisi de bilmey edi. Bir daa ne körsin? Üzerine ışıltılı aynıñ ziyası serpilgen qale isarları ve bazı qullelerden bir taqım qarartılar enip çıqayatalar. Başqa bir yerlerde ordu qaraqollarınıñ yelpiregen bayraqları ve süngüleri parılday. Söz qısqası, er bir adımda böyle şey köre-köre arabiy ahır-soñu kendisini taş merdivenler üzerinde taptı. Basamaqlar üzerinden yürerek doğru Çufut Qale yoquşından aşağığa endi.

Aşağı tarafta, qaranlıq bir köşede Yasafut vadiysi körüne ve yerli yaşavcılarnıñ “Balta tiymez” deye adlandırğan mezarlıqnıñ bilmem qaç yüzyıllıqlardan beri balta yüzü körmemiş terekliklerniñ ara yerlerinde aq mermer sandıq taşlar seçilir edi. Olar şu taşlar edi ki, olarnıñ altında topraqqa dönip toz olmuş Yehuda Bihimniñ keçmişleri ve karaim milletiniñ ecdatları yata ediler. Qara arabiy burada ayaq üzre tura qaldı. Mezarlar arasından onıñ qulağına bir ses kelir ve ses kettikçe yükselir edi. Yehuda Bihim diqqatnen qulaq salğanda: “Yazıq... Yazıq saña, ey dönmeşek!.. Yazıq seniñ kibi Sihyonnıñ *(Sionnıñ)* isarını yaqıp harap etken melünge!.. Muqaddes qaleñizni ecnebiylerge terk etesiñiz. Yarın onıñ taşı taş üstünde qalmaycaq... İbadethanege, aziz Urşelim *(İyerusalim)* kenasesine ürmet ve riayet qalmadı... Qadınlar, balalar esir olayatalar... Ah! İsrail oğulları ne alğa keldiler! Eşitesiñmi, nasıl ağlaşalar? Qulağıña kirmeymi olarnıñ ah ve fiğanı! Siz üstüñizdeki urbalarıñıznı yırtıp ağlañız... Başıñızğa toz ve topraqlar saçıñız... Siziñ bılaşıq kemikleriñiz atalar mezarlığında

yatmaycaqlar. Olarğa muqaddes Yasafut mezarlığına defn olunmaq müyesser olmaycaq...” deyerek ğayıptan şu kederli sözlerni eşitti. Gece qaranlığında bellisiz birisi ağzından çıqqan bu qorquzıcı sözlerni eşitmesinen Yehuda Bihimniñ vucudında bir elem ve fena bir qorqu barlıqqa keldi ve ayqırıp: “Ah, cemaatnıñ qanı menim qarşımda tökülecektir... Şimdiden soñ maña ve menim neslime lânet olsun! Yoq... Yoq!... Danunıñ nesli menim elimden yitmiş oldığını istemem!” – deye kendini azarladı. Ve burada turmayaraq tez-tez qale qapısına ketmege başladı. Keter eken, yol üzerinde bir haneniñ ögünde toqtadı, qapısını taqıldatqanda qapı artından: “Kim o?” – dediler ve qapı açılaraq Gira çıqtı. Yehuda Bihim qapı eşiginde turğan Girağa: “Gira! Cemaat Yağusqa *(Yağus ya da Yahve yeudiyler arasında qullanılğan Tañrınıñ adı)* emanet olsun! Aydı, biz keteyik!” – demesinen yeudiy qızı arabiyge tabiy olaraq, yavaş-yavaş büyük demir qapılar yönelişine ketmege başladılar. Qapığa kelgenlerinde Yehuda qapınıñ ağır sürmelerini bir tarafqa iteyerek, qanatlarını açtı de Girağa çevrilerek aşağıda, dere içinde tınçsız olğan han askeriniñ yaqtıqları ateş yığınlarını körsetti. Gira bularnı körmesi ile taacipke qaldı ve nege oğrağanını bilmeyip, başını sallamağa başladı ve qaranlıq gecede bir tarafqa ğayıp olıp ketti.

Bu gece çoq uzun bir gece, onıñ saat ve daqqaları pek aqırın keçeler. Kim bilir ne türlü qaza ve belâlar olıp keçedir bu qaranlıq gecelerde…

Çufut Qale qayalığına moğul askerleri usul ile yılan kibi sarılmağa başladılar. Qale qapısı açıldı, cenkçiler birer-birer içerige dalmağa başladılar. Kimerleriniñ beyaz tişleri arasına qapqan yıltırlı hanceri ay ziyası toqunması sebebinden parıldap körüneler. İş bu derecege keldi… Faqat Salâhiddin bekniñ qaravulı uyquda olmalı… Ğaliba cesür yigit yarınıñ quçağında bayılıp qalğan olmalıdır. Lâkin iddetlengen hannıñ qılıçı olarnı iç afu etermi?..

İşte, Çufut Qale üzerini bir qızıllıq qapladı. Bir-birine urulğan qılıçlarnıñ şıqırtıları eşitilip başladı. Bir qıyamet qoptı ki, qale içi qarma-qarışıq oldı. Urğan urğanğa, askerler köküs-köküske dögüşeler. Biriniñ üstüne ekisi, beşiniñ üstüne birisi – şöyle ki, qale içi ayqırıq ve qıçırıq, iñilti ve qan ile toldı. Soqaqlar içi başsız, qolsuz, ayaqsız insan kevdeleri ile toldı. Çufut Qalede Toqtamış hannıñ askeri qarınca yuvası kibi fıqırday edi.

***

Nenkecan hanum bayğın bir alda kendi-kendine: “Ya rabbim! Senden meded!” – der edi. Qanlarğa bulaşqan eller ve deñişken çereler, söz qısqası er bir muarebeniñ alâmetlerini közü ögünde köre edi… Salâhiddin bek yaralanğan. Onı buqağullar *(hızmetçiler)* bir tarafqa alıp keteler. Yaralardan çekişken yigit qanlı ellerini uzata ve onıñ artından da Nenkecan hanum kele edi. Han qızı yüre-yüre ta qayanıñ kenarına qadar keldi… burası kimsesiz bir yer edi. Aşağıda dere içini bir qaranlıq qaplağan. Yalıñız ormanlıq içinde bulunğan büyük süyrü qayalarnıñ töpeleri körüne ve dereniñ üstü parlaq bir tuman ile qaplı. Çufut Qale qayasınıñ töpesinde esken ruzgârğa qarşı yayılğan beyaz bir marama içinde Nenkecan buluna. Onıñ yürek esir etici çeresinde müthiş bir tüşünceler numayış ola. Üstüne taqınğan altınları ışıq saça. Tesirli bir sesnen Nenkecan birisiniñ adını aytıp çağıra. Zavallı qız biñ bir türlü ağlantılardan soñ turdığı yerden ğayıp oldı. Han qızınıñ bu araketini arqa taraftan körip turğan askerler: “Alla, Alla! Han qızını qurtarıñ!” – sedalarınen deşet ile ayqırıp Nenkecannıñ bulundığı yerge keldiler. Amma bular kelgende Nenkecan hanum aşağıda cansız yata edi. Qorqqan askerler bu avalnı körgenlerinde: “Ene lillahi!” *(Alla yoluna men ketkeydim)* deye teessüf ettiler:

Ey ecel! Tiği hunfişanıñle
Qıydıñ - ahır turaba attıñ sen.
Badı per, deşeti hazanıñle
Zulfi zerrini tağıttıñ sen!
(A. Şadiy)

***

Çufut Qaleniñ kenarında, qaya içinde kesilip yapılğan qaranlıq bir qoba bardır. Onıñ içinden iç bir türlü davuş ve ses yer yüzüne eşitilmey. Bu yer evel zamanlardan beri Çufut Qaleniñ zindanı ve apishanesi olıp, onıñ içi ve bir-eki basamaq taş merdivenlerden tüşülir. Bu qoba eki odadan ibarettir. Bulardan birisi yarğu *(makeme)* odasıdır – onıñ ortasında eki taş direk ve divarlarında alqalar bar. Ekincisi deyerli halqnıñ “Çıñlı qoba” ya da “Qorqulı qoba” deye adlandırdıqları odadır ki, onıñ içine birinci odadan keçip kirilir ve birinci odadan bir arşın miqdarı alçaqtadır. Bu odada qabaatlılarnıñ ceza ve idamına *(öldürilmesine)* mahsus yer eken. Hannıñ emri ile Salâhiddin bek bu yerge bıraqılğan edi. Vucudı ezilgen ve yaralanğan yigit bu apishaneniñ içinde uyqusız bir alda yata edi. Qobanıñ kirli divarları ve alçaq tavanı onıñ mecalsiz vucudını sıqa edi. Odanıñ divarında qayadan kesilgen ve pencerege beñzer bir delik bar. İş bu delikten küneşniñ ziyası yer tübünde lâhad kibi qazılğan qaranlıq taş qobanıñ içini aydınlata ve onıñ taban altında sasımağa başlağan insan başları yata ediler.

Salâhiddin bek çabalay-çabalay taştan kesilgen pencereniñ ögüne keldi. Pencereden etrafnı seyir ete, aşağıdaki yeşillengen ormanlıq ve qarşı yaqlarda kökke uzanıp ketken sarımsı renkli keniş qayalıqlar közü ögünde tura ediler. Lâciverd kökniñ iç bir noqtasında bir bulut parçaçığı yoq. Salâhiddin bekniñ yüzüne sıcaq bir ruzgârçıq ese – şu qadar lâtif ve mulâyim ki, genç yigitniñ sevgilisi onı nasıl ohşağan olsa, ruzgâr dahi onı öylece ohşamaq ve avunç bermek istey ve Salâhiddin bek yalıñız: “Ah, Nenkecan! Nenkecan!” – dep tura edi. Vucudını sarğan arqanlar ve buğavlarnıñ acısı zametten ziyade onıñ ruhunı raatsız etip, usandırğan şey ümütsizlik ve tüşkünlik edi. Salâhiddin bek iqtidarsız bir alda oturdığı bir pencere ögündeki keniş taş üzerine yıqıldı. Salâhiddin bek avada vıznen qanatlarını sallayaraq bir qartal quşnıñ uçıp kete yatqanını köre edi. “Ah, eger mümkün olsa da, şu quşnıñ artından avada uçaraq uzaqlarğa ketsem… Ebet, erkin çölge çıqsam da, cananımnıñ ah-u zar etip turdığı yerlerge barıp yetsem!.. Ah, menim bülbülim şimdi nerelerde, aceba? Altın qafes içinde çırpına ekenmi? Onıñ bulundığı yer menim yattığım qaranlıq zindandan raatlı ekenmi, aceba?” – deye kendi-kendine tüşüne edi. Bu esnada qapınıñ demir sürmeleri alınıp, gürülti ile açıldı – qoba içine üç moğol kirdiler ve Salâhiddin bekni yaqalap arqaları sıra alıp kettiler. Açılğan qapınıñ qarşısına kelgende Salâhiddin bek ekinci bir qobanı kördi. Bu qobanıñ tör yerinde kilimler ile töşengen keniş set üzerinde başları sarıqlı ve üstlerine alaca halatlar kiyingen yarğucı ve qadılar sıranen oturğanlar. Olarnıñ çevresini, ellerinde baltalar tutqan nevbetçiler quşatqanlar.

Nice acınıqlı sesler ve tüşkün iñiltiler eşitken qobadır bu qoba! Çoq insanlar nice eziyet ve cebr-cefalar çektikten soñra kendi qabirlerini burada bulmışlardır. Onıñ taş divarlarına bütün qanlar serpilmiş ve toprağı qanlarğa boyanmış… Kim bilir iş bu qorqunç qobanıñ bizge bellisiz nice-nice acayip sırları bardır…

İşte, bizim Salâhiddin bek şu qobada Altın Ordunıñ amansız Toqtamış hanı tarafından idam olunıp, iş bu cellâthanede canını teslim eyledi:

Kim öldi aşıqlardan böyle ölümnen? Yoqtır hayır aşıqqa ölümden başqa.

***

Bundan soñra cesür yigitniñ vucudı degil, atta adı bile ortadan qalqıp unutıldı. Ve tek Salâhiddin bekke dostluq etken qırq batırnıñ namlarına bir hatire olmaq üzre eali arasında Çufut Qaleni “Qırq er” dep adlağanları eşitilgendir.

Arabiy Yehuda Bihim doğdığı şeerden ğayıp olaraq bir daa nam ve nişanı eşitilmedi. Karaimlerde kendileriniñ genç hahamlarını bir daa körip olamadılar. Zavallı Yehuda Bihimge Yasafut deresi içindeki Balta Tiymez karaim mezarlığında ecdadınen birlikte defn olunmaq qısmet olmadı. Lâkin

merume Nenkecannıñ Çufut Qaledeki qabiri üzerine Toqtamış han büyük bir türbe bina qıldırmış edi.

İkâyeniñ soñu.

Raqam ül-haruf bir kün mezkür türbeyi ziyaret içün Çufut Qaleye kitmiş edim. Türbe-i mezküre Çufut Qale harabatı ortasında tek ve tenha hal-ı sükütte bulunub, mazınıñ surur ve yasından haber verir bir şahid kibi turuyor. "Nenkecan hanum türbesi" arap usul-ı mimariysinde yapılmış güzel bir binadır. Anıñ qapısınıñ, etrafında hatt-ı süls ile ihadis-i şerife mehkükdir. Ve türbeniñ içinde mermerden bir sandıq taş mevcut olub, üzerinde ekseri hurufı murur-ı zaman ile silinmiş ve şu satır minuquştır:

"Hezih-i revzat ül-melike ül-azime Nenkecan hanum bint-i Toqtamış han ve qadd tevfiye fi şehr-i ramazan ül-vaqiy. Fi hamm ehad ve erbaine ve semen".

Tercimesi:
"Bu cennet bağıdır ulu Toqtamış hannıñ qızı melike Nenkecan hanumnıñ ölümi oldı ramazan ayında, sekiz yüz qırq birde." (İcriy 841-ci yıl – miladiy 1437-ci yıldır.)

Şu dört-beş asırdan beri taştan şeerniñ içinde turan aq türbeyi ziyaretten soñra zaman-ı evelde üküm ve idam mahali olıp ve alâ Çıñlı qoba tebir olunğan mağaranı dahi gidüp körmiş edim. Anıñ acayip manzarası alâ közüm ögünde turuyor:

Cem-ü camnı nüş etti – keçti neçe biñ Rustem
Ol bezmgir – baqiy alem yene bu alem.